ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΑ
ΑΝΤΟΝΙΟ TIZZANO
της 27ης Απριλίου 2006 [1]

1. Με διάταξη της 15ης Φεβρουαρίου 2005, η Audencia Provincial de Madrid (στο εξής: Audencia Provincial) υπέβαλε στο Δικαστήριο δυνάμει του άρθρου 234 ΕΚ προδικαστικό ερώτημα που αφορά την ερμηνεία της οδηγίας 93/13/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 5ης Απριλίου 1993, σχετικά με τις καταχρηστικές ρήτρες των συμβάσεων που συνάπτονται με καταναλωτές (στο εξής: οδηγία 93/13 ή απλώς οδηγία) [2].

2. Ειδικότερα, η Audiencia Provincial ερωτά αν, στα πλαίσια του συστήματος προστασίας των καταναλωτών που προβλέπει η οδηγία, τα εθνικά δικαστήρια που επιλαμβάνονται αιτήσεως ακυρώσεως κατά διαιτητικής αποφάσεως μπορούν να εξετάσουν αυτεπαγγέλτως την ακυρότητα ρήτρας περί υπαγωγής σε διαιτησία που κρίνεται καταχρηστική, όταν η σχετική ένσταση δεν έχει προβληθεί κατά τη διαδικασία της διαιτησίας και προβάλλεται για πρώτη φορά από τον καταναλωτή με το εισαγωγικό δικόγραφο της αιτήσεως ακυρώσεως.

1 — Γλώσσα του πρωτοτύπου: η ιταλική.

2 — ΕΕ L 95, σ. 29.

I — Νομικό πλαίσιο

Α — *Κοινοτικό δίκαιο*

1. Η οδηγία 93/13

3. Το Συμβούλιο εξέδωσε στις 5 Απριλίου 1993 την οδηγία 93/13 προκειμένου να «διευκολυνθεί η δημιουργία της εσωτερικής αγοράς» και να διασφαλιστεί στο πλαίσιό της «αποτελεσματικότερη προστασία των καταναλωτών» (έκτη, όγδοη και δέκατη αιτιολογική σκέψη).

4. Σύμφωνα με το άρθρο 3, παράγραφος 1:

«Ρήτρα σύμβασης που δεν απετέλεσε αντικείμενο ατομικής διαπραγμάτευσης θεωρείται καταχρηστική όταν, παρά την απαίτηση καλής πίστης, δημιουργεί εις βάρος του καταναλωτή σημαντική ανισορροπία ανάμεσα στα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις των μερών, τα απορρέοντα από τη σύμβαση.»

5. Το άρθρο 4, παράγραφος 1, ορίζει:

«Με την επιφύλαξη του άρθρου 7, ο καταχρηστικός χαρακτήρας μιας συμβατικής ρήτρας κρίνεται, αφού ληφθούν υπόψη η φύση των αγαθών ή των υπηρεσιών που αφορά η σύμβαση και όλες οι κατά τον χρόνο της σύναψης της σύμβασης περιστάσεις που περιέβαλαν την εν λόγω σύναψη, καθώς και όλες οι υπόλοιπες ρήτρες της σύμβασης ή άλλης σύμβασης από την οποία αυτή εξαρτάται.»

6. Το άρθρο 6, παράγραφος 1, ορίζει:

«Τα κράτη μέλη θεσπίζουν διατάξεις σύμφωνα με τις οποίες οι καταχρηστικές ρήτρες σύμβασης μεταξύ επαγγελματία και καταναλωτή, τηρουμένων των σχετικών όρων της εθνικής νομοθεσίας, δεν δεσμεύουν τους καταναλωτές [...]»

7. Εξάλλου, το άρθρο 7 ορίζει:

«1. Τα κράτη μέλη μεριμνούν ώστε, προς το συμφέρον των καταναλωτών, καθώς και των ανταγωνιζόμενων επαγγελματιών, να υπάρχουν τα κατάλληλα και αποτελεσματικά μέσα, προκειμένου να πάψει η χρησιμοποίηση των καταχρηστικών ρητρών στις συμβάσεις που συνάπτονται από έναν επαγγελματία με καταναλωτές.

2. Τα μέσα αυτά περιλαμβάνουν διατάξεις που δίνουν σε άτομα ή οργανισμούς που έχουν, σύμφωνα με την εθνική νομοθεσία, ορισθεί ως έχοντες έννομο συμφέρον για την προστασία των καταναλωτών τη δυνατότητα να προσφύγουν, σύμφωνα με το εθνικό δίκαιο, ενώπιον των αρμοδίων δικαστηρίων ή διοικητικών οργάνων, τα οποία αποφαίνονται για το εάν συμβατικές ρήτρες που έχουν συνταχθεί με σκοπό τη γενικευμένη χρήση έχουν καταχρηστικό χαρακτήρα και εφαρμόζουν τα κατάλληλα και αποτελεσματικά μέσα για να πάψει η χρησιμοποίηση των ρητρών αυτών.»

8. Υπενθυμίζεται τέλος ότι το παράρτημα της οδηγίας περιέχει ενδεικτικό κατάλογο ρητρών που είναι δυνατόν να κηρυχθούν καταχρηστικές. Μεταξύ αυτών, το στοιχείο π΄ αναφέρει τις ρήτρες που έχουν σκοπό ή αποτέλεσμα:

«να καταργούν ή να παρεμποδίζουν την προσφυγή ενώπιον δικαστηρίου ή την άσκηση ενδίκων μέσων από τον καταναλωτή, ιδίως με το να υποχρεώνουν τον καταναλωτή να καταφεύγει αποκλειστικά σε διαιτησία μη καλυπτόμενη από νομικές διατάξεις, με το να περιορίζουν μη προσηκόντως τα αποδεικτικά μέσα του καταναλωτή, ή με το να επιβάλλουν σ' αυτόν το βάρος της απόδειξης το οποίο, σύμφωνα με το εφαρμοστέο δίκαιο, φέρει κανονικά άλλος συμβαλλόμενος.»

Β — *Εθνικό δίκαιο*

1. Η ισπανική ρύθμιση περί καταχρηστικών ρητρών

9. Η οδηγία 93/13 μεταφέρθηκε στην ισπανική έννομη τάξη με τον νόμο 7/1998 της 13ης Απριλίου 1998 (στο εξής: νόμος 7/1998) [3].

10. Το άρθρο 8, παράγραφος 2, του νόμου ορίζει:

«[...] [Ε]ίναι άκυροι οι καταχρηστικοί γενικοί όροι στην περίπτωση που η σύμβαση έχει συναφθεί με καταναλωτή και ως τέτοιοι θεωρούνται εν πάση περιπτώσει οι οριζόμενοι στο άρθρο 10 bis και στην πρώτη συμπληρωματική διάταξη του γενικού νόμου 26/1984, της 19ης Ιουλίου 1984» (στο εξής: νόμος 26/1984) [4].

11. Η έννοια της καταχρηστικής ρήτρας ορίζεται με τα άρθρα 10 και 10 bis του νόμου 26/1984. Εξάλλου, το σημείο 26 της πρώτης συμπληρωματικής διατάξεως του εν λόγω νόμου διευκρινίζει ότι θεωρείται καταχρηστική «η υπαγωγή των διαφορών από καταναλωτικές συμβάσεις σε διάφορα είδη διαιτησίας, εκτός εάν πρόκειται για διαιτητικά όργανα που έχουν συσταθεί διά νόμου για έναν συγκεκριμένο τομέα ή περίπτωση.»

2. Οι ισπανικές ρυθμίσεις περί διαιτησίας

12. Κατά τον χρόνο των πραγματικών περιστατικών οι διαιτητικές διαδικασίες ρυθμίζονταν από τον νόμο 36/1988 της 5ης Δεκεμβρίου 1988 (στο εξής: νόμος 36/1988) [5].

13. Για τους σκοπούς της υπό κρίση υποθέσεως επιβάλλεται η υπόμνηση ιδίως του άρθρου 23 του εν λόγω νόμου το οποίο ορίζει τα εξής:

«1. Οι αντιρρήσεις κατά της διαιτησίας λόγω αντικειμενικής αναρμοδιότητας των διαιτητών, ανυπαρξίας, ακυρότητας ή λήξεως της ισχύος της συμφωνίας περί

3 — Ley n. 7/1998 del 13 aprile 1998, sobre condiciones generales de la contratación [*BOE* (Επίσημη Εφημερίδα του Βασιλείου της Ισπανίας) αριθ. 89, της 14ης Απριλίου 1998, σ. 12304].

4 — Ley n. 26/1984 del 19 luglio 1984, General para la Defensa de los Consumidores y Usuarios (*BOE* αριθ. 176, της 24ης Ιουλίου 1984, σ. 21686).

5 — Ley de Arbitraje αριθ. 36 της 5ης Δεκεμβρίου 1988 (*BOE* αριθ. 293, της 7ης Δεκεμβρίου 1988, σ. 34605).

υπαγωγής σε διαιτησία πρέπει να προβάλλονται κατά τον χρόνο της το πρώτον προβολής των ισχυρισμών των μερών.

[...]»

14. Υπενθυμίζεται επίσης το άρθρο 45, το οποίο ορίζει ότι:

«Η διαιτητική απόφαση μπορεί να ακυρωθεί αποκλειστικώς στις περιπτώσεις που:

1. Η συμφωνία περί υπαγωγής σε διαιτησία είναι άκυρη.

2. Κατά τον διορισμό των διαιτητών και τη διεξαγωγή της διαιτητικής διαδικασίας δεν έχουν τηρηθεί ο ουσιώδης τύπος και οι θεμελιώδεις αρχές που προβλέπει ο νόμος.

3. Η διαιτητική απόφαση έχει εκδοθεί εκπροθέσμως.

4. Οι διαιτητές αποφάνθηκαν επί σημείων που δεν υποβλήθηκαν στην κρίση τους ή που, καίτοι υποβλήθηκαν, δεν μπορούν να αποτελέσουν αντικείμενο διαιτησίας. [...]

5. Η διαιτητική απόφαση είναι αντίθετη προς τη δημόσια τάξη.»

II — Πραγματικά περιστατικά και διαδικασία

15. Διάδικοι της κυρίας δίκης είναι η E. Mostaza Claro και η εταιρία Centro Móvil Mileniun SL (στο εξής: Centro Móvil).

16. Στις 2 Μαΐου 2002 συνήφθη μεταξύ της E. Mostaza Claro και της Centro Móvil σύμβαση κινητής τηλεφωνίας (στο εξής: σύμβαση), η οποία προέβλεπε ελάχιστη διάρκεια λειτουργίας της γραμμής. Η σύμβαση περιείχε ειδική ρήτρα περί υπαγωγής σε διαιτησία σύμφωνα με την οποία τυχόν διαφορές που θα ανέκυπταν από τη σύμβαση θα κρίνονταν από διαιτητή διορισμένο από την Asociación Europea de Arbitraje de Derecho y Equidad (στο εξής: AEADE).

17. Ισχυριζόμενη ότι δεν τηρήθηκε ο όρος της ελάχιστης διάρκειας λειτουργίας της γραμμής, η Centro Móvil κίνησε τη διαδικα-

σία διαιτησίας ενώπιον της AEADE, η οποία έταξε στην E. Mostaza Claro προθεσμία δέκα ημερών προκειμένου να δηλώσει ότι δεν αποδέχεται τη διαιτησία και να προβάλει ενώπιον του διαιτητή τους ισχυρισμούς της και τα συναφή αποδεικτικά μέσα. Η E. Mostaza Claro προέβαλε εντός της ταχθείσας προθεσμίας ορισμένους υπερασπιστικούς ισχυρισμούς, αλλά δεν επικαλέστηκε ακυρότητα της ρήτρας περί υπαγωγής σε διαιτησία.

18. Ο διαιτητής έκρινε αβάσιμους τους προβληθέντες υπερασπιστικούς ισχυρισμούς και εξέδωσε στις 22 Σεπτεμβρίου 2003 διαιτητική απόφαση με την οποία η E. Mostaza Claro υποχρεώθηκε να αποζημιώσει την Centro Móvil για τη ζημία την οποία υπέστη και να καταβάλει τα έξοδα της διαδικασίας διαιτησίας.

19. Η E. Mostaza Claro άσκησε αίτηση ακυρώσεως της διαιτητικής αποφάσεως ενώπιον της Audencia Provincial. Για πρώτη φορά ενώπιον του εν λόγω δικαστηρίου, η προσφεύγουσα επικαλέστηκε την καταχρηστική φύση της ρήτρας περί υπαγωγής σε διαιτησία και ζήτησε για τον λόγο αυτό την ακύρωση της διαιτητικής αποφάσεως. Το αίτημα αυτό αντέκρουσε η Centro Móvil, υποστηρίζοντας ότι, σύμφωνα με το άρθρο 23 του νόμου 36/1988, η ακυρότητα της ρήτρας έπρεπε να είχε προβληθεί κατά τη διαδικασία της διαιτησίας και συνεπώς δεν μπορούσε πλέον να ληφθεί υπόψη κατά την εκδίκαση της αιτήσεως ακυρώσεως κατά της διαιτητικής αποφάσεως.

20. Η Audencia Provincial δέχθηκε ότι η ρήτρα περί υπαγωγής σε διαιτησία που περιλαμβανόταν στη σύμβαση είναι καταχρηστική κατά την έννοια του νόμου 26/1984 (άρθρα 10, 10 bis και πρώτη συμπληρωματική διάταξη) και του νόμου 7/1998 (άρθρο 8). Εντούτοις, εφόσον ο καταναλωτής δεν επικαλέστηκε ρητώς την ακυρότητα αυτή κατά τη διαδικασία της διαιτησίας, το δικαστήριο εξέφρασε αμφιβολία για το κατά πόσον δύναται να εξετάσει αυτεπαγγέλτως την ακυρότητα της ρήτρας.

21. Για τον λόγο αυτό, η Audencia Provincial υπέβαλε στο Δικαστήριο το ακόλουθο ερώτημα:

«Μπορεί, στα πλαίσια της προστασίας των καταναλωτών που προβλέπει η οδηγία 93/13/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 5ης Απριλίου 1993, σχετικά με τις καταχρηστικές ρήτρες των συμβάσεων που συνάπτονται με καταναλωτές, ένα δικαστήριο που επιλαμβάνεται μιας αιτήσεως ακυρώσεως κατά διαιτητικής αποφάσεως να κηρύξει την ακυρότητα της συμφωνίας περί υπαγωγής σε διαιτησία και να ακυρώσει τη διαιτητική απόφαση επειδή η εν λόγω συμφωνία περί υπαγωγής σε διαιτησία περιέχει καταχρηστική ρήτρα εις βάρος του καταναλωτή, όταν ο σχετικός ισχυρισμός προβάλλεται μεν με την αίτηση ακυρώσεως, αλλά δεν έχει προβληθεί από τον καταναλωτή κατά τη διαδικασία της διαιτησίας;»

22. Στο πλαίσιο της κινηθείσας διαδικασίας υπέβαλαν γραπτές παρατηρήσεις η Centro Móvil, η Ισπανική, η Γερμανική, η Ουγγρική και η Φινλανδική Κυβέρνηση και η Επιτροπή.

III — Νομική ανάλυση

Α — *Εισαγωγή: επί της καταχρηστικής φύσεως της ρήτρας περί υπαγωγής σε διαιτησία η οποία αποτελεί το αντικείμενο της κύριας δίκης*

23. Πριν σχολιάσουν το υποβληθέν ερώτημα, τα μέρη που υπέβαλαν γραπτές παρατηρήσεις αναφέρθηκαν εκτενώς σε ένα προδικαστικό ζήτημα: το κατά πόσον η ρήτρα περί υπαγωγής σε διαιτησία την οποίαν αφορά η κύρια δίκη είναι στην πραγματικότητα καταχρηστική, δηλαδή «ρήτρα σύμβασης που δεν αποτέλεσε αντικείμενο ατομικής διαπραγμάτευσης» και η οποία, «παρά την απαίτηση καλής πίστης, δημιουργεί εις βάρος του καταναλωτή σημαντική ανισορροπία ανάμεσα στα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις των μερών, τα απορρέοντα από τη σύμβαση» (βλ. άρθρο 3, παράγραφος 1, της οδηγίας).

24. Η Centro Móvil υποστηρίζει ότι εν προκειμένω η ύπαρξη ρήτρας απαγορευόμενης από την οδηγία 93/13 θα έπρεπε να αποκλειστεί στο μέτρο που η Ε. Mostaza Claro δεν μπορεί να θεωρηθεί «καταναλωτής», διότι συνήψε τη σύμβαση κινητής τηλεφωνίας στο πλαίσιο της επαγγελματικής της δραστηριότητας. Εξάλλου, η εν λόγω ρήτρα αποτέλεσε αντικείμενο ατομικής διαπραγματεύσεως με την προσφεύγουσα και συνεπώς δεν εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 3.

25. Η Ουγγρική Κυβέρνηση υποστηρίζει αντιθέτως ότι από την απόφαση περί παραπομπής δεν προκύπτει σαφώς αν η εν λόγω ρήτρα πληροί τις απαιτήσεις της οδηγίας 93/13. Εν πάση περιπτώσει, συνεχίζει η Ουγγρική Κυβέρνηση, η οδηγία δεν εμποδίζει τα κράτη μέλη να θεωρούν καταχρηστικές όλες τις ρήτρες οι οποίες περιέχονται σε συμβάσεις με καταναλωτές και οι οποίες προβλέπουν μέσα επιλύσεως των διαφορών διαφορετικά από αυτά που αναγνωρίζει ο νόμος.

26. Διαφορετική είναι η θέση της Φινλανδικής Κυβερνήσεως και της Επιτροπής. Κατά την άποψή τους, η ρήτρα που αποτελεί αντικείμενο της κυρίας δίκης αναμφιβόλως πληροί τις προϋποθέσεις τις οποίες προβλέπει το προπαρατεθέν άρθρο 3. Ειδικότερα, κατά την άποψη της Φινλανδικής Κυβερνήσεως, η ρήτρα δημιουργεί σημαντική συμβατική ανισορροπία εις βάρος του καταναλωτή, ο οποίος κατά κανόνα δεν διαθέτει τις απαραίτητες νομικές ικανότητες προκειμένου να αξιολογήσει τις επιπτώσεις που απορρέουν από την εισαγωγή στη σύμβαση ρήτρας περί υπαγωγής σε διαιτησία. Από την άλλη πλευρά —προσθέτουν η Φινλανδική Κυβέρνηση και η Επιτροπή— η εν λόγω ρήτρα μπορεί να υπαχθεί στις ρήτρες που απαριθμούνται ενδεικτικώς στο παράρτημα της οδηγίας, και συγκεκριμένα στο σημείο π΄ του παραρτήματος, το οποίο αναφέρεται σε ρήτρες που έχουν σκοπό ή αποτέλεσμα «να καταργούν ή να παρεμποδίζουν την προσφυγή ενώπιον δικαστηρίου ή την άσκηση ενδίκων μέσων από τον καταναλωτή».

27. Προσωπικά, όσον αφορά την ουσία του θέματος, συμμερίζομαι μάλλον τη θέση της Επιτροπής και της Φινλανδικής Κυβερνήσεως. Ανεξαρτήτως όμως τούτου, φρονώ ότι το ερώτημα που πρέπει να τεθεί εν προκειμένω είναι διαφορετικό.

28. Ως γνωστόν, το Δικαστήριο, κατά την άσκηση της αρμοδιότητας για την ερμηνεία του κοινοτικού δικαίου, η οποία του ανατίθεται από το άρθρο 234 ΕΚ, μπορεί ασφαλώς «να ερμηνεύσει τα γενικά κριτήρια που έθεσε ο κοινοτικός νομοθέτης για τον καθορισμό της έννοιας της καταχρηστικής ρήτρας». Αντιθέτως, δεν μπορεί «να αποφανθεί επί της εφαρμογής των γενικών κριτηρίων σε συγκεκριμένη ρήτρα», στο μέτρο που η εφαρμογή αυτή απαιτεί, σύμφωνα με το άρθρο 4 της οδηγίας, να ληφθούν υπόψη όλες οι «κατά τον χρόνο της σύναψης» της συμβάσεως περιστάσεις που περιέβαλαν την εν λόγω σύναψη, άμεση γνώση των οποίων μπορεί να έχει μόνον το εθνικό δικαστήριο [6].

29. Στο πλαίσιο συνεπώς της κατανομής αρμοδιοτήτων την οποία ορίζει η Συνθήκη, απόκειται στο εθνικό δικαστήριο, το μόνο που μπορεί να έχει άμεση γνώση των εν λόγω περιστάσεων, «να προσδιορίσει αν [η] συμβατική ρήτρα [...] που αποτελεί το αντικείμενο της κύριας δίκης συγκεντρώνει τα κριτήρια που απαιτούνται προκειμένου να χαρακτηριστεί καταχρηστική κατά την έννοια του άρθρου 3, παράγραφος 1, της οδηγίας» [7].

30. Στο ίδιο συμπέρασμα οδηγεί και η υπόθεση Océano Grupo Editorial [8] στο πλαίσιο της οποίας —όπως υπενθύμισε η Επιτροπή— το Δικαστήριο προέβη, αντιθέτως προς τα προεκτεθέντα, σε ανάλογη αξιολόγηση. Πράγματι, με τη μεταγενέστερη απόφαση Freiburger Kommunalbauten [9], το Δικαστήριο διευκρίνισε ότι η υπόθεση εκείνη αποτελούσε ένα εντελώς εξαιρετικό προηγούμενο το οποίο δεν επιδέχεται γενίκευση.

31. Σύμφωνα με το Δικαστήριο, στην υπόθεση Océano Grupo Editorial η κύρια δίκη αφορούσε ρήτρα περί παρεκτάσεως της αρμοδιότητας τεθείσα από επαγγελματία, «η οποία [είχε] ως αντικείμενο την απονομή αρμοδιότητας για όλες τις διαφορές εκ της συμβάσεως στο δικαστήριο στην περιφέρεια του οποίου βρ[ισκόταν] η έδρα του επαγγελματία». Επρόκειτο δηλαδή για ρήτρα η οποία « έδιδε πλεονέκτημα μόνο στον επαγγελματία, χωρίς αντιστάθμισμα υπέρ του καταναλωτή», συνεπώς για ρήτρα της οποίας ο καταχρηστικός χαρακτήρας ήταν απολύτως προφανής. Γι' αυτόν και μόνο τον λόγο το Δικαστήριο μπόρεσε να διαπιστώσει τον καταχρηστικό χαρακτήρα της εν λόγω ρήτρας «χωρίς να απαιτείται η εξέταση όλων των περιστάσεων, υπό τις οποίες συνήφθη η σύμβαση» [10].

6 — Απόφαση της 1ης Απριλίου 2004, C-237/02, Freiburger Kommunalbauten (Συλλογή 2004, σ. I-3403, σκέψη 22). Βλ. και αποφάσεις της 22ας Ιουνίου 1999, C-342/97, Lloyd Schuhfabrik Meyer (Συλλογή 1999, σ. I-3819, σκέψη 11), και της 27ης Σεπτεμβρίου 2001, C-253/99, Bacardi (Συλλογή 2001, σ. I-6493, σκέψη 58).

7 — Απόφαση Freiburger Kommunalbauten, προπαρατεθείσα στην υποσημείωση 6, σκέψη 25.

8 — Απόφαση της 27ης Ιουνίου 2000, C-240/98 έως C-244/98, Océano Grupo Editorial (Συλλογή 2000, σ. I-4941).

9 — Απόφαση Freiburger Kommunalbauten, προπαρατεθείσα στην υποσημείωση 6.

10 — Απόφαση Freiburger Kommunalbauten, προπαρατεθείσα στην υποσημείωση 6, σκέψη 23.

32. Στις περισσότερες περιπτώσεις, πάντως, ο προφανής αυτός χαρακτήρας ελλείπει και συνεπώς η συγκεκριμένη εφαρμογή των κριτηρίων του άρθρου 3, παράγραφος 1, της οδηγίας πρέπει να εναπόκειται στο εθνικό δικαστήριο.

33. Στην υπό κρίση υπόθεση, η αξιολόγηση της καταχρηστικής φύσεως της επίμαχης ρήτρας περί υπαγωγής σε διαιτησία πραγματοποιήθηκε από το αιτούν δικαστήριο. Πράγματι, με τη διάταξή της, η Audencia Provincial υποστηρίζει πως «δεν χωρεί αμφιβολία ότι η συμφωνία περί υπαγωγής σε διαιτησία που περιλαμβάνεται στη [...] σύμβαση κινητής τηλεφωνίας που συνήφθη μεταξύ της E. Mostaza και της Centro Móvil Milenium, SL, πάσχει ακυρότητα, καθόσον περιλαμβάνει καταχρηστική ρήτρα», κατά την έννοια της εθνικής νομοθεσίας με την οποία μεταφέρθηκε η οδηγία 93/13.

34. Σε μια τέτοια συνεπώς περίπτωση, φρονώ ότι το Δικαστήριο δεν μπορεί παρά να λάβει υπόψη αυτή την αξιολόγηση. Πολύ περισσότερο μάλιστα που το αιτούν δικαστήριο δεν υπέβαλε προδικαστικό ερώτημα για τον χαρακτήρα της ρήτρας, αλλά μόνον για τη δυνατότητα να εξεταστεί αυτεπαγγέλτως η ακυρότητά της.

35. Όπως είναι γνωστό, κατά πάγια νομολογία, στο πλαίσιο της κατανομής αρμοδιοτήτων την οποία προβλέπει η Συνθήκη, στον εθνικό δικαστή εναπόκειται να εκτιμήσει ποια είναι τα προδικαστικά ερωτήματα που είναι απαραίτητα για την επίλυση της διαφοράς η οποία αποτελεί το αντικείμενο της κυρίας δίκης και επί των ερωτημάτων αυτών το Δικαστήριο υποχρεούται, κατ' αρχήν, να αποφανθεί [11].

36. Μόνον κατ' εξαίρεση, και προκειμένου να δοθεί μια «χρήσιμη για το εθνικό δικαστήριο» απάντηση, το Δικαστήριο μπορεί να τροποποιήσει τα ερωτήματα ή/και να εξετάσει νέα [12]. Εν προκειμένω όμως, ουδείς επικαλέστηκε ανάλογες περιστάσεις, ούτε προκύπτει από τη δικογραφία ότι πρόκειται για ανάλογη περίπτωση.

37. Φρονώ συνεπώς ότι στην υπό κρίση υπόθεση είναι σκόπιμο να θεωρηθεί δεσμευτική η αξιολόγηση στην οποία προέβη το εθνικό δικαστήριο, το οποίο έκρινε καταχρηστική τη ρήτρα που αποτελεί αντικείμενο της κύριας δίκης. Υπό το φως των προεκτεθεισών σκέψεων, περνώ στην εξέταση του τεθέντος ερωτήματος.

B — *Επί του προδικαστικού ερωτήματος*

38. Όπως προαναφέρθηκε, με το μοναδικό προδικαστικό ερώτημα που έθεσε, το αιτούν

11 — Αποφάσεις της 29ης Νοεμβρίου 1978, 83/78, Redmond (Συλλογή 1978, σ. 2347)· της 8ης Νοεμβρίου 1990, C-231/89, Gmurzynska-Bscher (Συλλογή 1990, σ. I-4003, σκέψη 20)· της 28ης Νοεμβρίου 1991, C-186/90, Durighello κατά INPS (Συλλογή 1991, σ. I-5773) και της 16ης Ιουλίου 1992, C-83/91, Meilicke (Συλλογή 1992, σ. I-4871, σκέψη 23).

12 — Βλ. απόφαση της 1ης Απριλίου 2004, C-1/02, Borgmann (Συλλογή 2004, σ. I-2893, σκέψη 19). Βλ. επίσης, μεταξύ πολλών, απόφαση της 20ής Μαρτίου 1986, 35/85, Tissier (Συλλογή 1986, σ. 1207, σκέψη 9) και της 11ης Δεκεμβρίου 1997, C-42/96, Immobiliare SIF (Συλλογή 1997, σ. I-7089, σκέψη 28).

δικαστήριο ζητεί να μάθει αν, στο πλαίσιο του συστήματος προστασίας των καταναλωτών το οποίο προβλέπει η οδηγία, τα εθνικά δικαστήρια που καλούνται να αποφανθούν επί αιτήσεως ακυρώσεως κατά διαιτητικής αποφάσεως μπορούν να εξετάσουν την ακυρότητα ρήτρας περί υπαγωγής σε διαιτησία η οποία κρίνεται καταχρηστική και να ακυρώσουν εξ αυτού του λόγου τη διαιτητική απόφαση, ακόμα και αν ο σχετικός ισχυρισμός προβάλλεται από τον καταναλωτή για πρώτη φορά με το εισαγωγικό δικόγραφο της αιτήσεως ακυρώσεως και δεν έχει προβληθεί κατά τη διαδικασία της διαιτησίας.

39. Συναφώς, συμφωνώ με την Ισπανική, την Ουγγρική, τη Φινλανδική Κυβέρνηση και την Επιτροπή στο ότι, υπό το πρίσμα της νομολογίας του Δικαστηρίου, στο ερώτημα αυτό μπορεί να δοθεί καταφατική απάντηση.

40. Πράγματι, το Δικαστήριο έχει αναγνωρίσει ότι τα εθνικά δικαστήρια έχουν τη δυνατότητα να εξετάζουν αυτεπαγγέλτως την ακυρότητα καταχρηστικών ρητρών που περιλαμβάνονται σε συμβάσεις την εκτέλεση των οποίων ζητούν οι επαγγελματίες.

41. Με την προπαρατεθείσα απόφαση Océano Grupo Editorial [13], το Δικαστήριο υπενθύμισε ότι το άρθρο 7, παράγραφος 2, της οδηγίας δίδει τη δυνατότητα στις εγκεκριμένες οργανώσεις καταναλωτών να προσφεύγουν στα δικαστήρια με αίτημα να εξεταστεί κατά πόσον ρήτρες που έχουν καταρτιστεί για γενικευμένη χρήση έχουν καταχρηστικό χαρακτήρα και να επιτυγχάνουν, ενδεχομένως, την απαγόρευσή τους, έστω και αν δεν έχει γίνει χρήση των ρητρών αυτών σε συγκεκριμένες συμβάσεις. Και αυτό διότι —συνεχίζει το Δικαστήριο— η πρόβλεψη αυτή αποτελεί μέρος ενός συστήματος προστασίας, το οποίο «στηρίζεται στην ιδέα ότι ο καταναλωτής βρίσκεται σε ασθενέστερη θέση σε σχέση προς τον επαγγελματία, όσον αφορά τόσο τη δυνατότητα διαπραγματεύσεως όσο και το επίπεδο της πληροφορήσεως» και η κατάσταση αυτή «μπορεί να αντισταθμιστεί μόνο με θετική παρέμβαση, μη εξαρτώμενη από τους συμβαλλομένους στη σύμβαση και μόνον» [14].

42. Σύμφωνα με το Δικαστήριο, σε ένα σύστημα το οποίο ανέχεται παρεμβάσεις αυτού του τύπου, «δύσκολα μπορεί να θεωρηθεί ότι το δικαστήριο που επιλαμβάνεται διαφοράς αφορώσας μια συγκεκριμένη σύμβαση, στην οποία έχει περιληφθεί καταχρηστική ρήτρα, δεν μπορεί να θεωρήσει ανεφάρμοστη τη ρήτρα αυτή για τον λόγο και μόνον ότι ο καταναλωτής δεν επικαλείται τον καταχρηστικό χαρακτήρα της» [15]. Αντιθέτως, είναι συμβατή με ένα τέτοιο σύστημα η αποδοχή της θετικής παρεμβάσεως του εθνικού δικαστηρίου, συνιστάμενης στην αυτεπάγγελτη εξέταση του καταχρηστικού χαρακτήρα της ρήτρας και στην ενδεχόμενη απαγόρευσή της.

43. Επίσης, με την απόφαση Cofidis, το Δικαστήριο προσέθεσε ότι η εξουσία λήψεως υπόψη της ακυρότητας καταχρηστικής ρήτρας πρέπει να αναγνωρίζεται στα εθνικά δικαστήρια ακόμα και αν ο καταναλωτής δεν

13 — Απόφαση Océano Grupo Editorial, προπαρατεθείσα στην υποσημείωση 8.

14 — Απόφαση Océano Grupo Editorial, προπαρατεθείσα στην υποσημείωση 8, σκέψεις 25 και 27.

15 — Απόφαση Océano Grupo Editorial, προπαρατεθείσα στην υποσημείωση 8, σκέψη 28.

την επικαλέστηκε εντός της προθεσμίας που τάσσει το εθνικό δίκαιο [16].

44. Συναφώς, το Δικαστήριο υπογράμμισε ότι η προστασία που παρέχει η οδηγία 93/13 στους καταναλωτές είναι «αποτελεσματική προστασία» που έχει ως στόχο να σταματήσει η χρήση καταχρηστικών ρητρών στις συμβάσεις που συνάπτουν οι επαγγελματίες με τους καταναλωτές (βλ. άρθρο 7), αλλά και να αποτρέψει το ενδεχόμενο δεσμεύσεως των καταναλωτών από ρήτρες που έχουν εισαχθεί σε τέτοιες συμβάσεις (βλ. άρθρο 6) [17].

45. Σύμφωνα με το Δικαστήριο, στις αγωγές τις οποίες εγείρουν επαγγελματίες, ο στόχος αυτός μπορεί να διακυβευθεί λόγω του «μη αμελητέου κινδύνου να αγνοούν [οι καταναλωτές] τα δικαιώματά τους» ή να αποθαρρύνονται «να τα προβάλλ[ουν] λόγω των δικαστικών εξόδων που συνεπάγεται η άσκηση αγωγής». Για να αποτραπεί αυτός ο κίνδυνος είναι συνεπώς απαραίτητο η εν λόγω δυνατότητα να επεκτείνεται, τουλάχιστον στις αγωγές που ασκούν επαγγελματίες, και «στις περιπτώσεις όπου ο καταναλωτής [...] δεν προβάλλει τον καταχρηστικό χαρακτήρα» της ρήτρας η οποία περιέχεται στη σύμβαση πριν «την πάροδο της προθεσμίας παραγραφής» την οποία ορίζει εθνική ρύθμιση [18].

46. Αντιθέτως, η Centro Móvil και η Γερμανική Κυβέρνηση υποστηρίζουν ότι οι προπαρατεθείσες σκέψεις δεν μπορούν να ισχύσουν στην υπό κρίση υπόθεση. Ισχυρίζονται ότι εν προκειμένω ο κίνδυνος να διακυβευθεί η προστασία των καταναλωτών αποκλείεται λόγω του ότι η E. Mostaza Claro είχε τη δυνατότητα, δυνάμει της ρήτρας περί υπαγωγής σε διαιτησία, να αρνηθεί την υπαγωγή και να προβάλει, δυνάμει του άρθρου 23 του νόμου 36/1988, την ακυρότητα της εν λόγω ρήτρας με τους αρχικούς υπερασπιστικούς ισχυρισμούς που προέβαλε ενώπιον του διαιτητή.

47. Παρατηρώ εντούτοις ότι, εν προκειμένω, όπως ακριβώς και στην υπόθεση Cofidis, υπήρχε ο μη αμελητέος κίνδυνος (ο οποίος όντως υλοποιήθηκε) ο καταναλωτής να μην μπορέσει να κάνει χρήση in concreto αυτής της δυνατότητας στο πλαίσιο της διαδικασίας διαιτησίας την οποία κίνησε ο επαγγελματίας, λόγω άγνοιας ή λόγω του φόβου ότι, αν η συμφωνία περί υπαγωγής σε διαδικασία απερρίπτετο ή κηρυσσόταν άκυρη, θα αναγκαζόταν να αντιμετωπίσει τα έξοδα που προκάλεσε η έγερση αγωγής ενώπιον των τακτικών δικαστηρίων.

48. Εκτός αυτού, η επιλογή να κάνει χρήση των εν λόγω δυνατοτήτων ή να παραιτηθεί από αυτές ελπίζοντας σε μια ταχύτερη και λιγότερο δαπανηρή επίλυση της διαφοράς έπρεπε να γίνει σε τόσο σύντομο χρονικό διάστημα ώστε να καθίσταται στην πραγματικότητα εξαιρετικά δύσκολη, ή ακόμα και αδύνατη. Πράγματι, όπως προκύπτει από τη διάταξη περί παραπομπής, η ρήτρα περί υπαγωγής σε διαιτησία την οποία έθεσε η Centro Móvil οδήγησε σε παραπομπή της επιλύσεως των διαφορών που ανέκυψαν από

16 — Απόφαση της 21ης Νοεμβρίου 2002, C-473/00, Cofidis (Συλλογή 2002, σ. I-10875).

17 — Απόφαση Cofidis, προπαρατεθείσα στην υποσημείωση 16, σκέψεις 32 και 33.

18 — Απόφαση Cofidis, προπαρατεθείσα στην υποσημείωση 16, σκέψεις 33 έως 36.

τη σύμβαση ενώπιον διαιτητικού οργανισμού (AEADE) ο οποίος έταξε στην E. Mostaza Claro προθεσμία δέκα μόνον ημερών προκειμένου να αποφασίσει αν θα αποδεχόταν τη διαιτησία και, αν ναι, να προβάλει τους ισχυρισμούς της και να προτείνει τα συναφή αποδεικτικά μέσα.

49. Αντιθέτως, συνεπώς προς όσα υποστηρίζει η Centro Movil και η Γερμανική Κυβέρνηση, στην υπό κρίση διαδικασία διαιτησίας τα δικαιώματα υπερασπίσεως του καταναλωτή φαίνεται να περιορίστηκαν σοβαρά.

50. Αλλά η ουσιαστική ένσταση την οποία προβάλλει η Centro Móvil και η Γερμανική Κυβέρνηση κατά της επεκτάσεως της νομολογίας Océano Grupo Editorial και Cofidis στην κρινομένη υπόθεση είναι διαφορετική. Κατά την άποψή τους, συγκεκριμένα, η αναγνώριση στο δικαστήριο, το οποίο επιλαμβάνεται της αιτήσεως ακυρώσεως, της δυνατότητας να εξετάζει την ακυρότητα της ρήτρας υπαγωγής σε διαιτησία, ακόμα και αν δεν έχει προβληθεί εμπροθέσμως σχετική ένσταση, θα έθιγε σοβαρά την απαίτηση περί αποτελεσματικότητας και ασφάλειας των διαιτητικών αποφάσεων, την οποία προσπαθεί να διαφυλάξει η ισπανική νομοθεσία ακριβώς με τη θέσπιση δικονομικών περιορισμών σχετικά με την προβολή ενστάσεων κατά της ρήτρας περί υπαγωγής σε διαιτησία και την περιστολή των λόγων ακυρώσεως διαιτητικής αποφάσεως σε περιοριστικώς απαριθμούμενες περιπτώσεις (βλ. άρθρα 23 και 45 του νόμου 36/1988).

51. Ασφαλώς, δεν χωρεί αμφιβολία ότι η «αποτελεσματικότητα της διαιτητικής διαδικασίας» είναι απαίτηση η οποία δικαιολογεί περιορισμό του «ελέγχου των διαιτητικών αποφάσεων» [19]. Όπως υπενθύμισε ορθώς η Centro Móvil και η Γερμανική Κυβέρνηση, η απαίτηση αυτή διατυπώνεται σε πολλά δικονομικά δίκαια και διάφορες διεθνείς πράξεις [20] που προβλέπουν συγκεκριμένο αριθμό περιπτώσεων δυναμένων να δικαιολογήσουν «τη μη αναγνώριση και μη εκτέλεση διαιτητικής αποφάσεως» [21].

52. Εν προκειμένω, πάντως, δεν θεωρώ ότι υπάρχει κίνδυνος ανατροπής της εν λόγω απαιτήσεως. Πράγματι, όπως και οι περισσότερες εθνικές νομοθεσίες και διεθνείς πράξεις που ασχολούνται με το θέμα [22], η ισπανική ρύθμιση περιλαμβάνει, μεταξύ των λόγων για τους οποίους είναι δυνατόν να ακυρωθεί μια διαιτητική απόφαση, την αντίθεσή της προς διατάξεις δημοσίας τάξεως (βλ. άρθρο 45, παράγραφος 5, του νόμου 36/1988), και μάλιστα ανεξαρτήτως της προβολής ή όχι της σχετικής ενστάσεως.

53. Το Δικαστήριο, εξάλλου, με τη γνωστή απόφαση Eco Swiss αποφάνθηκε ότι, «στο μέτρο που ένα εθνικό δικαστήριο οφείλει,

19 — Απόφαση της 1ης Ιουνίου 1999, C-126/97, Eco Swiss (Συλλογή 1999, σ. I-3055, σκέψη 35).

20 — Βλ. άρθρο 5 της Συμβάσεως της Νέας Υόρκης της 10ης Ιουνίου 1958, για την αναγνώριση και την εκτέλεση των αλλοδαπών διαιτητικών αποφάσεων, αλλά και άρθρο 34 του υποδείγματος νόμου το οποίο έχει καταρτίσει η Επιτροπή των Ηνωμένων Εθνών για το διεθνές εμπορικό δίκαιο.

21 — Απόφαση Eco Swiss, προπαρατεθείσα στην υποσημείωση 19, σκέψη 35.

22 — Βλ. άρθρο 5, παράγραφος 2, στοιχείο b, της προαναφερθείσας Συμβάσεως της Νέας Υόρκης, αλλά και άρθρο 34, παράγραφος 2, στοιχείο b, του προαναφερθέντος υποδείγματος νόμου περί διεθνούς εμπορικής διαιτησίας.

σύμφωνα με τους εσωτερικούς δικονομικούς κανόνες του, να δεχθεί αίτηση ακυρώσεως διαιτητικής αποφάσεως στηριζομένη στη μη λήψη υπόψη των εθνικών κανόνων δημοσίας τάξεως, οφείλει επίσης να δεχθεί μια τέτοια αίτηση που στηρίζεται στη μη λήψη υπόψη» κοινοτικών κανόνων αυτού του τύπου [23].

54. Τέτοιον κανόνα θεώρησε το Δικαστήριο στην περίπτωση εκείνη το άρθρο 81 ΕΚ, το οποίο χαρακτήρισε κανόνα δημοσίας τάξεως, ως «θεμελιώδη» διάταξη «απαραίτητη για την εκπλήρωση των αποστολών που ανατέθηκαν στην Κοινότητα και, ειδικότερα, για τη λειτουργία της εσωτερικής αγοράς» [24].

55. Βάσει της προπαρατεθείσας προηγουμένης αποφάσεως του Δικαστηρίου και λαμβανομένης υπόψη της σημασίας την οποία έχει αποκτήσει στην κοινοτική έννομη τάξη η προστασία των καταναλωτών, η Επιτροπή θεωρεί ότι και οι διατάξεις της οδηγίας 93/13 μπορούν να θεωρηθούν διατάξεις δημοσίας τάξεως. Κατά τη γνώμη της πρόκειται για διατάξεις εναρμονίσεως, οι οποίες έχουν θεσπιστεί προκειμένου να εξασφαλίσουν την αποτελεσματικότερη προστασία του καταναλωτή στο πλαίσιο της εσωτερικής αγοράς. Πρόκειται δηλαδή για σημαντικές διατάξεις οι οποίες μπορούν να υπαχθούν στην «ενίσχυση της προστασίας των καταναλωτών», την οποία το άρθρο 3, στοιχείο τ΄, ΕΚ προβλέπει μεταξύ των θεμελιωδών αποστολών της Κοινότητας. Κατά συνέπεια, τα εθνικά δικαστήρια υποχρεούνται να εξασφαλίζουν τον σεβασμό των εν λόγω διατάξεων κατά την εκδίκαση αιτήσεων ακυρώσεως διαιτητικών αποφάσεων, ακόμα και αν —όπως εν προκειμένω— δεν έχει γίνει επίκληση της παραβάσεώς τους στο πλαίσιο της διαδικασίας διαιτησίας.

56. Δεν επιθυμώ να αποκλείσω κατ' αρχήν τη νομιμότητα μιας τέτοιας θεμελιώσεως. Φοβούμαι, εντούτοις, πως μπορεί να προβληθεί κατ' αυτής η ένταση ότι κατ' αυτόν τον τρόπο προκαλείται ο κίνδυνος να αποκτήσει υπερβολική ευρύτητα μια έννοια όπως η έννοια της δημοσίας τάξεως, η οποία παραδοσιακά προσδίδεται μόνον σε κανόνες στους οποίους μια έννομη τάξη προσδίδει πρωταρχική και απόλυτη σημασία.

57. Εν πάση περιπτώσει, δεν θεωρώ ότι η λογική ακολουθία την οποία προτείνει η Επιτροπή είναι η μοναδική που μπορεί να επιτρέψει την αυτεπάγγελτη εξέταση της ακυρότητας της διαιτητικής αποφάσεως κατά την εκδίκαση σχετικής αιτήσεως. Πράγματι, φρονώ ότι, σύμφωνα με τις γενικές κατευθύνσεις της κοινοτικής νομολογίας και τις προπαρατεθείσες αποφάσεις του Δικαστηρίου, η δυνατότητα αυτή πρέπει να γίνει δεκτή στην προκειμένη υπόθεση προκειμένου να εξασφαλιστεί ο σεβασμός μιας θεμελιώδους αρχής της έννομης τάξεως, και συγκεκριμένα ο σεβασμός του δικαιώματος υπερασπίσεως.

58. Πράγματι, όπως προαναφέρθηκε (βλ. σημείο 48 επ.), η ρήτρα η οποία αποτελεί

23 — Απόφαση Eco Swiss, προπαρατεθείσα στην υποσημείωση 19, σκέψη 37.

24 — Απόφαση Eco Swiss, προπαρατεθείσα στην υποσημείωση 19, σκέψη 36.

το αντικείμενο της παρούσας δίκης θίγει σοβαρά αυτό ακριβώς το δικαίωμα.

59. Κατά πάγια νομολογία του Δικαστηρίου, το δικαίωμα υπερασπίσεως πρέπει να διασφαλίζεται «στο πλαίσιο οποιασδήποτε διαδικασίας, που κινείται εναντίον ενός προσώπου και είναι ικανή να καταλήξει σε βλαπτική γι' αυτό πράξη» [25] και συνεπώς και στο πλαίσιο των διαιτητικών διαδικασιών. Πράγματι, ο σεβασμός του αποτελεί «θεμελιώδη αρχή του κοινοτικού δικαίου» η οποία «περιλαμβάνεται μεταξύ των θεμελιωδών δικαιωμάτων τα οποία απορρέουν από τις κοινές συνταγματικές παραδόσεις των κρατών μελών» [26].

60. Για τον λόγο αυτό, συνεπώς, μπορεί να λεχθεί ότι πρόκειται για αρχή η οποία εντάσσεται στην έννοια της κοινοτικής δημοσίας τάξεως, όπως τη δέχεται το Δικαστήριο.

61. Η άποψη αυτή επιβεβαιώνεται, εξάλλου, από την απόφαση Krombach, όπου το Δικαστήριο κλήθηκε να ερμηνεύσει το άρθρο 27, παράγραφος 1, της Συμβάσεως για τη διεθνή δικαιοδοσία και την εκτέλεση αποφάσεων σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις [27]. Η διάταξη αυτή επιτρέπει στα δικαστήρια συμβαλλομένου κράτους (καλουμένου κράτος αναγνωρίσεως) να αρνηθούν να αναγνωρίσουν απόφαση που εκδόθηκε σε άλλο συμβαλλόμενο κράτος (καλούμενο κράτος προελεύσεως), αν η αναγνώριση «αντίκειται στη δημόσια τάξη». Εκκινώντας ακριβώς από τη διαπίστωση ότι ο σεβασμός των δικαιωμάτων υπερασπίσεως κατέχει προέχουσα θέση στην κοινοτική έννομη τάξη, το Δικαστήριο δέχθηκε ότι είναι δυνατόν να εφαρμοστεί η ρήτρα της «δημοσίας τάξεως» την οποία προβλέπει η εν λόγω Σύμβαση στις περιπτώσεις κατά τις οποίες οι εγγυήσεις που προβλέπονται στο κράτος προελεύσεως «δεν επαρκούν για να προστατεύσουν τον εναγόμενο από την κατάφωρη προσβολή του δικαιώματός του υπερασπίσεως» [28].

62. Υπό το φως των ανωτέρω σκέψεων, εκτιμώ ότι στο πλαίσιο του συστήματος προστασίας των καταναλωτών το οποίο προβλέπει η οδηγία 93/13, σε μια περίπτωση όπως η προκειμένη, εθνικό δικαστήριο που καλείται να αποφανθεί επί αιτήσεως ακυρώσεως κατά διαιτητικής αποφάσεως μπορεί να εξετάσει τον καταχρηστικό χαρακτήρα ρήτρας περί υπαγωγής σε διαιτησία και να κηρύξει άκυρη τη διαιτητική απόφαση λόγω αντιθέσεως προς τη δημόσια τάξη, ακόμα και αν το εν λόγω ελάττωμα προβάλλεται από τον καταναλωτή για πρώτη φορά με το εισαγωγικό δικόγραφο της αιτήσεως ακυρώσεως και δεν έχει προβληθεί κατά τη διαδικασία διαιτησίας.

25 — Βλ. αποφάσεις της 29ης Ιουνίου 1994, C-135/92, Fiskano κατά Επιτροπής (Συλλογή 1994, σ. I-2885, σκέψη 39) και της 24ης Οκτωβρίου 1996, C-32/95 P, Επιτροπή κατά Lisrestal κ.λπ. (Συλλογή 1996, σ. I-5373, σκέψη 21).

26 — Απόφαση της 28ης Μαρτίου 2000, C-7/98, Krombach (Συλλογή 2000, σ. I-1935, σκέψη 38).

27 — Σύμβαση της 27ης Σεπτεμβρίου 1968 για τη διεθνή δικαιοδοσία και την εκτέλεση αποφάσεων σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις (ΕΕ 1982, L 299, σ. 7), όπως τροποποιήθηκε με τη Σύμβαση της 9ης Οκτωβρίου 1978 σχετικά με την προσχώρηση του Βασιλείου της Δανίας, της Ιρλανδίας και του Ηνωμένου Βασιλείου της Μεγάλης Βρετανίας και της Βόρειας Ιρλανδίας (ΕΕ 1982, L 304, σ. 24) και με τη Σύμβαση της 25ης Οκτωβρίου 1982 σχετικά με την προσχώρηση της Ελληνικής Δημοκρατίας (ΕΕ 1982, L 388, σ. 1).

28 — Απόφαση Krombach, προπαρατεθείσα στην υποσημείωση 26, σκέψη 44.

IV — Πρόταση

63. Υπό το φως των προεκτεθεισών σκέψεων, προτείνω στο Δικαστήριο να απαντήσει στην Audiencia Provincial de Madrid ως εξής:

«Στο πλαίσιο του συστήματος προστασίας των καταναλωτών το οποίο προβλέπει η οδηγία 93/13/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 5ης Απριλίου 1993, σχετικά με τις καταχρηστικές ρήτρες των συμβάσεων που συνάπτονται με καταναλωτές, σε μια περίπτωση όπως η προκειμένη, εθνικό δικαστήριο που καλείται να αποφανθεί επί αιτήσεως ακυρώσεως κατά διαιτητικής αποφάσεως μπορεί να εξετάσει τον καταχρηστικό χαρακτήρα ρήτρας περί υπαγωγής σε διαιτησία και να κηρύξει άκυρη τη διαιτητική απόφαση λόγω αντιθέσεως προς τη δημόσια τάξη, ακόμα και αν το εν λόγω ελάττωμα προβάλλεται από τον καταναλωτή για πρώτη φορά με το εισαγωγικό δικόγραφο της αιτήσεως ακυρώσεως και δεν έχει προβληθεί κατά τη διαδικασία διαιτησίας.»